

BIOSCA, Marc: *Jesús Moncada, mosaic de vida*, Lleida: Pagès Editors, 2017.

LAURA FARRÉ BADIA
 Universitat de Barcelona
 laurafarrebadi@gmail.com

Coincidint amb el setanta-cinquè aniversari del naixement de Jesús Moncada, el setembre del 2017 Pagès Editors va publicar un assaig sobre l'escriptor de Mequinensa. Aquest és el tercer llibre que l'editorial lleidatana ha publicat en relació amb la figura de Moncada: el primer, *Dibuixos i caricatures de Jesús Moncada* (2011), és un recull de dibuixos de dedicatòries que va elaborar Mercè Biosca; i el segon, *Aportacions de Jesús Moncada a la fraseologia catalana* (2016), els autors del qual són Mercè Biosca, Maria-Pau Cornadó i Károly Morvay, consisteix en una compilació de les frases fetes que emprava l'escriptor.

L'assaig que ha elaborat Marc Biosca pretén «fer més proper qui ha estat, indubtablement, una de les figures literàries més potents de la literatura catalana contemporània» (p. 11). Pel que fa a la biografia de Moncada, a banda de la informació que va compartir ell mateix en les entrevistes que va concedir, no hi ha gaires textos que se centrin a resseguir la història de la seva vida: una de les obres més celebrades és *Retrats* (2005), un text que Xavier Moret va dedicar a l'escriptor mequinensà a través de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC).

Pel que fa a l'estructura, el llibre es divideix en cinc blocs, que es corresponen amb els períodes més rellevants de la vida de Moncada; més un epíleg de «to lliure», que constitueix una valoració del llegat de l'escriptor des del punt de vista social i cultural. El llibre també inclou un recull de fotografies a la part introductòria i una bibliografia completa al final.

A la «Nota d'autor» s'expliquen les particularitats que, des del punt de vista formal, presenta l'assaig: sobta que s'hagin exclòs els peus de pàgina i les citacions literals, amb el pretext «d'agilitzar la lectura i restringir un to excessivament acadèmic» (p. 9) i que, en canvi, s'hagi afegit una bibliografia tan completa al final.

A l'«Inici» s'afirma que Moncada, que anava «per lliure», era un escriptor «poc exposat públicament» (p. 11). Potser per això Biosca no se n'amaga, del fet d'haver elaborat una «aproximació força lliure» a la figura i l'obra del mequinensà. D'una manera molt honesta, l'autor del llibre reconeix haver-se pres «llicències arriscades, relacionant elements a vegades massa distants i a vegades prou propers» (p. 11). Així, justifica la idea de mosaic que apareix al títol i que, segons Biosca, «compromet menys que el concepte de biografia» (p. 11).

En aquest apartat l'autor fa referència a alguns aspectes de la biografia de Jesús Moncada, els quals van ser força comentats en les diverses entrevistes que l'escriptor va concedir,¹ com ara el seu pas per Saragossa, la influència que van tenir Pere

1. Vegeu, per exemple, l'entrevista que li va fer Josep M. Muñoz, que es va publi-

Calders i Edmon Vallès en la seva trajectòria professional, l'edat que tenia quan va publicar el primer recull de contes, entre molts altres aspectes.

Amb relació a l'organització de la informació, Biosca no segueix un ordre cronològic ascendent: en paraules de l'autor, el llibre és un «exercici de condensació desordenada d'èpoques, noms i espais» (p. 13). La pensada de combinar la biografia de Moncada amb alguns episodis de les seves obres és una idea molt productiva que, tanmateix, no s'acaba d'explotar: oferir aquesta mena de connexions podria esdevenir una aportació força innovadora.

Ara bé, si es volen «posar el màxim de cartes sobre la taula» (p. 13), potser caldria aprofundir una mica més en alguns aspectes de la personalitat i la quotidianitat de Moncada, per tal de presentar més confluències i oferir una visió més àmplia i més completa de la trajectòria de l'escriptor. Per exemple, es podria fer referència a l'enrenou amable que és propi de Mequinensa, un territori d'excepcionalitats contínues, on el dia a dia és fet d'història, de rituals íntims i de propòsits assequibles.

Al primer capítol, «Segon capítol de la prehistòria de Jesús Moncada escriptor», es desenvolupa, d'una manera prou extensa, la història de l'editorial Montaner y Simón, una de les editorials més importants de Barcelona, on va treballar Moncada durant catorze anys, de 1967 a 1981. El segon capítol, que es desprèn del primer, consisteix en un repàs de la biografia d'algunes de les persones que van treballar a l'editorial i que hi van coincidir amb el mequinensà. Concretament, Biosca destaca la figura de l'escriptor Pere Calders, de qui Moncada ja havia parlat en diverses ocasions i de qui havia reconegut la influència, el mestratge i l'acompanyament en el moment d'escriure els primers textos en català i en el moment d'elaborar el primer recull de contes: *Històries de la mà esquerra* (1981).²

El tercer capítol, «Primer capítol de la prehistòria de Jesús Moncada escriptor», que se centra en l'etapa prèvia a l'arribada a Barcelona, conté un apartat dedicat a l'entorn familiar de l'escriptor, on es parla de la importància de les figures del pare (p. 79) i de la mare (p. 82) i se subratlla la voluntat dels progenitors de procurar que Moncada estudiés. A més, Biosca emfatitza l'interès per la cultura en general i per la literatura en particular de la família de Moncada —tant el pare com la mare sabien llegir i escriure. Un altre encert d'aquest apartat és la idea de posar en relació els interessos culturals de la família de Moncada amb el fet que alguns personatges de les seves obres sabien de lletra, com és el cas d'Amàlia Calsina, un personatge de *Estremida memòria* (p. 79).

El capítols quatre i cinc estan relacionats amb l'època de maduresa de Moncada. Els fragments en els quals s'explica la seva activitat en el món editorial tenen

car a *L'Avenç* l'1 de febrer del 2004. Vegeu també l'entrevista que li va fer Xavier Moret, que es va publicar a *El País* el 13 de febrer del 1992.

2. Vegeu, per exemple, l'entrevista que li va fer Mercè Biosca, «Aproximació a l'obra de Jesús Moncada», que es va publicar l'any 1989 al número 351 de la revista *Serra d'Or*.

un interès especial: els tombs que va donar Moncada pel món editorial és un tema que no s'ha abordat tant com la resta d'aspectes que tracta Biosca en aquests capítols.

Al cinquè capítol hi ha un detall que convindria esmenar: Biosca assegura que Moncada volia recuperar el personatge de Severiana de Segarra, d'*Estremida memòria*, que era «jove a *Estremida* i d'edat avançada a *Camí*» (p. 159). Això no és així: a la novel·la queda clar que aquest personatge va morir jove uns anys més tard, a l'època en la qual tenen lloc els fets que es narren a *Estremida memòria*, de manera que no pot ser que Moncada tingués la intenció de recuperar aquest personatge més endavant.

Pel que fa a les entrevistes que apareixen al final, potser se n'hauria pogut treure més suc, sobretot de l'entrevista a Joaquim Cucurull. Tenint en compte que Cucurull va ser un dels tres joves que formaven l'equip tècnic de la segona i última etapa de l'editorial, juntament amb Jesús Moncada i Toni Bartomeus, s'haurien pogut incloure alguns detalls relacionats amb la seva experiència al costat del mequinensà, per tal d'aportar un punt de vista diferent de l'època en la qual Moncada va treballar a la Montaner y Simón. Amb aquesta mena de detalls, menys coneguts i més relacionats amb la personalitat i la quotidianitat de l'escriptor, l'assaig esdevindria encara més interessant per als lectors de Moncada que ja coneixen els aspectes més comentats de la seva trajectòria.

En general, al text de Biosca s'hi troba a faltar un punt de vista més personal o més quotidià. Pel que fa a les dades més generals, com ara la cronologia exacta i les etapes principals de la biografia, ja hi ha molta informació a l'abast de tothom.³ En canvi, pel que fa al paisatge humà de Mequinensa, sobre el qual també va escriure Moncada, no hi ha tanta informació. Potser caldria que a l'assaig hi apareguessin una altra mena de detalls, anècdotes quotidianes, per poder acostar-nos a la figura de l'escriptor d'una manera diferent de com ho hem fet fins ara. En altres paraules, està bé que al text hi hagi informació més general, sobre el tipus d'educació que va rebre, la descoberta de la literatura en català, les persones amb qui es va relacionar en l'àmbit laboral; però aquesta informació s'hauria de combinar amb detalls que aportessin un punt de vista nou. De la mateixa manera que en el tercer capítol s'explica l'episodi de la ferida al tou de la cama amb la falç (ps. 83-85), s'haurien pogut incloure més anècdotes d'aquesta mena.

De fet, Biosca inclou a l'assaig algunes anècdotes semblants a l'anterior: en primer lloc, a banda de resseguir la rutina que seguia durant l'etapa posterior a la Montaner y Simón (ps. 111-113), també parla de la importància de la música en la vida de Moncada i del tipus de música que escoltava (ps. 112-113). En segon lloc, exposa una curiositat relacionada amb Mercè Biosca i el títol d'*Estremida memòria*: la novel·la s'havia de titular *Sudari de boira*, però Biosca li va aconsellar de canviar el títol i Moncada li va fer cas (p. 159). En tercer lloc, explica que Mon-

3. Es poden consultar, entre moltes altres fonts d'informació, les diverses entrevistes que va concedir i el llibre *Retrats* (2005) de Xavier Moret dedicat a Moncada.

cada sempre mirava de mantenir en secret els títols de les seves obres fins a l'últim moment, de fet, només els compartia amb el seu nebot, Xavier Colom.

En conclusió, pel que fa a l'execució de l'obra, més que evitar «un to excessivament acadèmic», potser caldria trobar la manera que els títols dels capítols, que es corresponen amb els períodes més rellevants de la vida de Moncada, contribuïssin a clarificar la informació que s'exposa. Pel que fa al contingut, al text de Biosca s'hi troba a faltar l'explicació d'anècdotes quotidianes, que, combinades amb la informació de tipus més general, permetrien presentar més confluències i oferir una visió més àmplia i més completa de la trajectòria de Moncada.

La pensada de combinar la biografia de Moncada amb alguns episodis de les seves obres és una idea molt productiva que, tanmateix, no s'acaba d'explotar. Així i tot, l'assaig compta amb alguns encerts, sobretot en el capítol 3, on hi ha un apartat dedicat a l'entorn familiar de l'escriptor. Així i tot, hi ha alguns detalls que caldria esmenar: la voluntat de recuperar el personatge de Severiana de Segarra i l'extensió dels capítols dedicats a la Montaner y Simón i a la biografia dels qui van coincidir amb Moncada a l'editorial barcelonina.

BALLESTER, Josep: *Diàspores. Paraules i geografies d'exili*, Alzira: Bromera, 2017.

JERONI MÉNDEZ

Florida Universitària

jmendez@florida-uni.es

19 d'octubre de 1932. El tren para a la vora d'un immens camp de civada nevada i fronterer. A través de la finestra, entre la boira, apareixen unes figures armades d'uniforme grisenc, palplantades enmig del paisatge blanc i al costat del que sembla ser un tanc. Monsieur Gustave i Zero, el seu benvolgut vailet de porteria, s'estranyen. De sobte, uns homes que semblen militars irrompen en el compartiment i sense dilació els demanen la documentació. «Serà un plaer», i amb un gest elegant Monsieur Gustave es treu uns papers de la butxaca interior i els ofereix al paio circumspecte que porta brodades les sigles de Cap F. Muller. «No és un retrat molt afavoridor» —continua Gustave amb certa jocositat amable. Quan l'home amb cara de pomes agres requereix la documentació del jove Zero, el silenci es tensa. «És un visat d'immigració amb estatus de treballador de nivell 3. Franz, benvolgut, el xic viatja amb mi», li apunta Gustave. El militar mira el paper esgrogueït fent cas omís del comentari, es capgira i consulta un moment els seus acompanyants. «Isca, per favor», sentència amb sequedat dirigint-se al jove *lobby boy*. Monsieur Gustave ordena al xic que s'assega i, sense perdre les formes, assegura que els papers del seu jove acompanyant estan en regla, que ell mateix ho va comprovar abans del viatge. «No poden detenir-lo solament per ser un maleït immigrant. No ha fet cap mal». Mirades intenses entre ell i el vailet, uns segons de